

مقایسه عملکرد خانواده دختران اقدام کننده به فرار از منزل با گروه شاهد در شهر اصفهان

فاطمه زرگر^۱، طاهره پورکمالی^۲، اعظم مرادی^۳، علی زرگر^۴

چکیده

زمینه و هدف: با در نظر گرفتن اهمیت رابطه عملکرد خانواده با رفتارهای سازش یافته در اعضای آن، هدف این تحقیق مقایسه عملکرد خانواده دختران در شهر اصفهان بود.

مواد و روش‌ها: این پژوهش، از نوع پیمایشی بود. نمونه این پژوهش، تمامی ۳۱ دختر فراری بودند که در ۶ ماهه اول سال ۱۳۸۵ از طریق نیروی انتظامی و قوه قضائیه به مرکز اورژانس اجتماعی شهر اصفهان ارجاع گردیدند. ۳۱ نفر نیز به عنوان گروه شاهد از میان دانشجویان یکی از دانشگاه‌های آزاد اسلامی، انتخاب شدند. نمونه‌گیری دو گروه، به روش در دسترس انجام گرفت و هر دو گروه به سؤالات پرسشنامه عملکرد خانواده بلوم پاسخ دادند. در نهایت، داده‌ها به کمک آزمون تجزیه و تحلیل واریانس مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: دو گروه در مقیاس‌های جامعه پذیری، منبع کنترل بیرونی، تعارض، سبک‌های تربیتی مستبد، آزاد منش و بی‌قید و بند، آرمان خانواده، پیوستگی و ابراز وجود (بیانگری) با یکدیگر تفاوت معنی‌داری داشتند ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: خانواده دختران فراری با ویژگی‌هایی چون عدم نزدیکی عاطفی، برقراری ارتباطات اجتماعی محدود و تمایل کم به این گونه روابط، تحت کنترل ندیدن رویدادها، تعاملات همراه با تعارض اعضای خانواده، قوانین محدود یا سرسختانه، مشارکت ضعیف اعضا در تصمیم‌گیری‌ها، فخر و مباهات کم به خانواده، عدم ابراز آزادانه احساسات و افکار مشخص می‌شوند.

کلیدواژه‌ها: عملکرد خانواده، دختر، فرار از منزل، شهر اصفهان

نوع مقاله: کوتاه

دریافت مقاله: ۱۳۸۷/۱۰/۱

پذیرش مقاله: ۱۳۸۸/۳/۱۵

مقدمه

بیرون از خانه، بدون اجازه والدین یا سرپرست قانونی خود، آگاهانه خانه را ترک می‌کند و به سرعت و بدون واسطه به خانه برنمی‌گردد (۱).

فرار نوعی رفتار سازش نایافته است که در فرآیند آن، فرد به منظور رهایی از مشکلات خود در خانه یا به خاطر جاذبه‌های

E-mail: fatemehzargar@gmail.com

۱- دانشجوی دکترای روان‌شناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

۲- دستیار آموزشی دانشگاه پیام نور، واحد شادگان، شادگان، ایران.

۳- دانشجوی دکترای روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۴- دستیار روانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

مواد و روش‌ها

در این پژوهش که از نوع پیمایشی بود، نمونه شامل ۳۱ دختر فراری می‌شد که از طریق نیروی انتظامی و قوه قضائیه در ۶ ماهه اول سال ۱۳۸۵ به مرکز اورژانس اجتماعی شهر اصفهان ارجاع شده بودند. آزمودنی‌ها با میانگین سنی $33/2 \pm 19/32$ به روش در دسترس نمونه‌گیری شدند. گروه شاهد نیز از بین دانشجویان مقطع کارشناسی یکی از واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی به همین روش انتخاب و دو گروه از نظر سن هم‌تا شدند؛ به گونه‌ای که سن افراد دو گروه در محدوده ۲۶-۱۷ سال بود. پرسشنامه عملکرد خانواده، به صورت فردی در مورد دو گروه اجرا شد.

ملاک‌های ورود به مطالعه شامل داشتن هوش طبیعی، سن ۲۶-۱۷، حداقل تحصیلات ابتدایی، عدم وجود اختلالات سایکوتیک، خلقی، عقب ماندگی ذهنی و سایر اختلالات مستلزم بستری و ملاک‌های خروج شامل احتمال وجود تمارض یا دادن پاسخ‌های نادرست پس از مصاحبه اولیه روان‌شناختی، تأهل، بی‌خانمان بودن و سایر گروه‌های مراجعه کننده به مرکز بود.

ابزار گردآوری اطلاعات

۱. مصاحبه روانپزشکی بر اساس ملاک‌های تشخیصی DSM-IV-TR توسط روان‌شناس و روانپزشک مرکز اورژانس اجتماعی شهر اصفهان.
۲. مقیاس عملکرد خانواده بلوم (۱۵) که شامل ۷۵ سؤال چهار گزینه‌ای برای ارزیابی عملکرد نظام درونی خانواده است. ضریب پایایی کل مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ $0/87$ گزارش شده است (۱۶). روایی محتوایی (صوری) آزمون نیز با نظر گروهی از صاحب‌نظران و مشاوران خانواده مورد تأیید قرار گرفته است (۱۷). داده‌ها با استفاده از روش آماری تحلیل واریانس چندمتغیری (چندراهه) با کنترل متغیر تحصیلات، تحت نرم‌افزار SPSS¹⁵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

کودکان و نوجوانان فراری به طور معمول برخاسته از خانواده‌های آشفته و از هم پاشیده هستند (۲). شکاف عاطفی و ارتباطی والدین با فرزندان (۳)، انسجام یا پیوستگی خانوادگی کم و درگیری فراوان اعضای خانواده (۴، ۵)، عدم نظارت کافی والدین (۶)، کنترل افراطی و سختگیرانه و یا بی‌توجهی آنان (۷) و به طور کلی عملکرد خانوادگی ناکارآمد (۸، ۹) در این افراد دیده می‌شود.

یکی از نظریات اصلی در مورد علت شناسی فرار، وجود کانون کنترل بیرونی را در این افراد مهم می‌شمارد. افرادی که منبع کنترل بیرونی دارند، در برخورد با استرس، شیوه‌های مقابله‌ای ضعیف به کار می‌برند، چرا که امید اندکی به توانایی‌های خود برای رویارویی با استرس دارند. در صورتی که افراد با منبع درونی، رویدادهای استرس‌زا را وسیله‌ای برای دست و پنجه نرم کردن می‌دانند نه تهدیدکننده زندگی؛ از این رو به جای ابراز هیجان‌های افراطی، انرژی خود را صرف گردآوری اطلاعات برای حل مسأله می‌کنند (۱۰). در افراد بزهکار و دختران فراری از منزل نیز منبع کنترل، بیرونی است و به باور آنها نیرویی فراتر از کنترل شخصی هدایت رفتار آنها را به عهده دارد (۱۱، ۱۲). همچنین ضعف شبکه حمایت اجتماعی (۱۳) و جهت‌گیری مذهبی پایین (۱۴) نیز در این افراد وجود دارد.

پژوهش‌های پیشین، به مطالعه وضعیت دختران فراری در محیط‌هایی پرداخته‌اند که نظارت مقام انتظامی و یا قضایی (مانند زندان و مراکز بازپروری) حاکم بوده، اکثر افراد بررسی شده مبتلا به اختلالات روانی بوده‌اند و گروه شاهد مناسبی نیز نداشته‌اند. بنابراین اجرای پژوهش در محیطی متفاوت که از نظر روان‌شناختی، شغلی و خانوادگی حمایت کننده بوده (مرکز اورژانس اجتماعی)، نمونه‌ای معرف از نظر وضعیت روانی (بدون اختلال روانی سایکوتیک، خلقی، عقب ماندگی ذهنی و سایر اختلالات مستلزم بستری) به همراه گروه شاهد را در برداشته باشد، ضروری به نظر می‌رسد.

یافته‌ها

در ابتدا اجرای آزمون فیلیپ نشان داد که به طور کلی، نمرات دو گروه در ۱۵ بعد آزمون عملکرد خانواده تفاوت معنی‌داری با یکدیگر دارد ($P = 0/001$). نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری با کنترل متغیر تحصیلات، به منظور مشخص کردن ابعاد متفاوت در دو گروه و میزان تأثیر متغیر عضویت گروهی، پس از کنترل متغیر تحصیلات، بر ابعاد آزمون عملکرد خانواده اجرا شد که نتایج آن در جدول ۱ آمده است.

همان طور که مشاهده می‌شود بیشترین میزان تأثیر این متغیر، به ترتیب در ابعاد تعارض، جامعه پذیری، منبع کنترل بیرونی، آرمان خانواده، سبک‌های تربیتی مستبد، بی‌قید و بند و آزادمنش (به ترتیب با میزان‌های ۰/۲۷۲، ۰/۲۵۴، ۰/۲۱۵، ۰/۱۷۰، ۰/۱۶۲، ۰/۱۰۸ و ۰/۱۰۰) می‌باشد. توان آماری در ابعاد معنی‌دار شده، ۰/۶۰ تا ۱ درصد و نشان دهنده آن است که در بیشتر ابعاد، احتمال کمی وجود داشته است که تأثیر به دست آمده ناشی از خطای نمونه‌گیری باشد.

جدول ۱. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری تأثیر عضویت گروهی بر نمرات عملکرد خانواده در مقیاس‌های ۱۵ گانه دو گروه

منبع تغییر	متغیر وابسته	شاخص	مجموع مجزورات	درجه آزادی	ضریب F	معنی‌داری	مجزور اتا	توان آماری
مقیاس‌های ۱۵ گانه	پیوستگی		۵۰/۹۳۶	۱	۵/۱۶۲	۰/۰۲۷	۰/۰۸	۰/۶۰۸
	بیانگری		۵۰/۸۷۶	۱	۴/۸۵۴	۰/۰۳۱	۰/۰۷۶	۰/۵۸۲
	تعارض		۱۳۹/۵۱۶	۱	۲۱/۹۹۹	۰/۰۰۱	۰/۲۷۲	۰/۹۹۶
	گرایش فکری-فرهنگی		۱/۱۹۹	۱	۰/۱۴۸	۰/۷۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۶۷
	گرایش تفریحی-فعال		۲/۲۴۹	۱	۰/۳۳۶	۰/۵۵۹	۰/۰۰۶	۰/۰۸۹
	تقدید مذهبی		۴/۳۲۰	۱	۰/۶۷۰	۰/۴۱۷	۰/۰۱۱	۰/۱۲۷
	سازماندهی		۳/۱۵۵	۱	۰/۴۷۸	۰/۴۹۲	۰/۰۰۸	۰/۱۰۳
	جامعه پذیری		۲۱۲/۵۴۱	۱	۲۰/۰۷۳	۰/۰۰۱	۰/۲۵۴	۰/۹۹۳
	منبع کنترل بیرونی		۱۳۷/۵۴۱	۱	۱۶/۱۹۰	۰/۰۰۱	۰/۲۱۵	۰/۹۷۷
	آرمان خانواده		۱۸۷/۲۶۶	۱	۱۲/۰۴۹	۰/۰۰۱	۰/۱۷۰	۰/۹۲۷
	گسستگی		۲۵/۸۰۲	۱	۳/۷۶۳	۰/۰۵۷	۰/۰۶۰	۰/۴۷۹
	سبک آزادمنش		۷۸/۷۰۱	۱	۶/۵۴۸	۰/۰۱۳	۰/۱۰۰	۰/۷۱۱
	سبک بی‌قید و بند		۳۲/۹۲۵	۱	۷/۱۵۸	۰/۰۱۰	۰/۱۰۸	۰/۷۴۹
	سبک مستبد		۷۳/۹۳۸	۱	۱۱/۴۰۹	۰/۰۰۱	۰/۱۶۲	۰/۹۱۳
	به هم تنیدگی		۴/۹۷۰	۱	۰/۷۹۱	۰/۳۷۷	۰/۰۱۳	۰/۱۴۱

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش که به منظور مقایسه ابعاد مختلف عملکرد خانواده در دختران فراری و دختران غیرفراری انجام شد، خانواده دختران فراری در ابعاد جامعه پذیری، آرمان خانواده، پیوستگی، ابراز وجود (بیانگری)، تعارض، آرمان خانواده، منبع کنترل بیرونی، سبک‌های تربیتی آزاد منش، بی‌قید و بند و مستبد، عملکرد ضعیف‌تری نسبت به دختران غیرفراری داشته‌اند. به عبارت دیگر، خانواده دختران فراری با ویژگی‌هایی چون عدم نزدیکی عاطفی، برقراری ارتباطات اجتماعی محدود و تمایل کم به این گونه روابط، تحت کنترل ندیدن رویدادها، تعاملات همراه با ضدیت اعضای خانواده، قوانین محدود یا سفت و سخت خانوادگی، مشارکت ضعیف اعضا در تصمیم‌گیری‌ها، فخر و مباهات کم به خانواده، عدم ابراز آزادانه احساسات و افکار مشخص می‌شوند. این نتایج با یافته‌های سایر پژوهش‌ها هم‌راستا است (۱۴-۱).

ابعاد به هم تنیدگی، گرایش‌های فکری- فرهنگی، گرایش‌های تفریحی- فعال، سازماندهی و تقید مذهبی در دو گروه دختران فراری و غیرفراری تفاوت معنی‌داری با یکدیگر ندارد. ابعاد گرایش‌های فکری- فرهنگی و گرایش‌های تفریحی- فعال، عادت‌های فرهنگی، تعاملات عقلانی اعضا با یکدیگر و توجه به برنامه‌های هنری، ادبی و تفریحی را اندازه می‌گیرد. به نظر می‌رسد علت این عدم تفاوت در دو گروه، عملکرد ضعیف کل خانواده‌های ایرانی در این ابعاد

باشد. بعد سازماندهی میزان تمایل اعضای خانواده به حفظ انضباط در امور شخصی و خانوادگی و نگهداری وسایل منزل را ارزیابی می‌کند و در ظاهر با روابط بین اعضای خانواده ارتباط کمی دارد. در بعد تقید مذهبی، سوالات پرسشنامه بلوم، تقید مذهبی و اعتقادات کل خانواده را می‌سنجد و نه اعتقادات درونی فرد که به آن ایمان دارد و می‌تواند از بروز جرایم و بزهکاری در فرد پیشگیری کند.

پیشنهاد می‌گردد به دلیل تأثیر ویژگی‌های جمعیت شناختی بر بروز پدیده فرار، در پژوهش‌های آتی این مطلب لحاظ گردد. بررسی سایر ابعاد خانوادگی با آزمون‌های دیگر، اطلاعات مهمی در زمینه عوامل خانوادگی مؤثر بر فرار در اختیار ما می‌گذارد. علاوه بر محیط خانوادگی، بررسی تأثیر سایر محیط‌ها و حوزه‌های ارتباطی فرد مانند مدرسه و گروه همسالان بر شکل‌گیری فرار نیز پیشنهاد می‌شود. همچنین بررسی ساختار و عملکرد خانواده پس از بازگشت دختران فراری به منزل به منظور پیشگیری از فرار مجدد هم توصیه می‌گردد.

سپاسگزاری

از همکاران محترم خانم زهره سجادی (مددکار) و خانم افسانه میرزائیان (مدیریت) مرکز اورژانس اجتماعی به دلیل مراقبت دلسوزانه از مراجعین آن مرکز و مساعدت بی‌شائبه‌شان در اجرای این پژوهش قدردانی می‌نمایم.

References

1. Rasoulzadeh TK, Besharat MA, Bazyabi M. Comparing of personality, social and economical status in runaway and non-runaway girls. Journal of Shahed University 2005; 12(10): 23-34. [In Persian].
2. Dolan D, De Man A, Pelletier R, Reid C. Adolescent Runaways: Familial and Personal Correlates. Social Behavior & Personality: An International Journal 1993; 21(2): 163-7.
3. Andres-Lemay VJ, Jamieson E, MacMillan HL. Child abuse, psychiatric disorder, and running away in a community sample of women. Can J Psychiatry 2005; 50(11): 684-9.
4. Conger RD, Conger KJ, Elder GH, Jr., Lorenz FO, Simons RL, Whitbeck LB. A family process model of economic hardship and adjustment of early adolescent boys. Child Dev 1992; 63(3): 526-41.
5. Davies PT, Cummings EM. Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. Child Dev 1998; 69(1): 124-39.
6. Chapple CL, Johnson KD, Whitbeck LB. Gender and Arrest among Homeless and Runaway Youth. Youth Violence and Juvenile Justice 2004; 2(2): 129-47.

7. Sullivan PM, Knutson JF. The prevalence of disabilities and maltreatment among runaway children. *Child Abuse Negl* 2000; 24(10): 1275-88.
8. Hamidi F. The effect of family structure in runaway girls. *Journal of Women Research* 2002; 3: 85-101.
9. Peikarestan A. Family functioning in family with runaway and normal adolescent girls. [MA Thesis]. Tehran: University of Tarbiat Moallem. 2001. [In Persian].
10. Kleinke LS. Coping with life challenges. 2nd ed. New York: Brooks/ Cole Publishing Company; 1998.
11. Hollin CL. Psychology and crime: An introduction to criminological psychology 5th ed. London: Rutledge; 1996.
12. Sherman SS, Plitt S, ul Hassan S, Cheng Y, Zafar ST. Drug use, street survival, and risk behaviors among street children in Lahore, Pakistan. *J Urban Health* 2005; 82(3 Suppl 4): iv113-iv124.
13. Ardalan SK, Seiedan F, Zolfaghari M. Social and mental factors affected in runaway women with husband from the house. *Journal of Social Wellbeing* 2002; 21: 185-204.
14. Bahrami A, Taherbaz H, Hoseinzadeh S. Comparison of abuse amount, mental health and religious orientation in Tehranian runaway and normal girls. *Journal of Psychology and Educational Sciences* 2006; 37: 143-57. [In Persian].
15. Bloom BL. A factor analysis of self-report measures of family functioning. *Fam Process* 1985; 24(2): 225-39.
16. Eslami A. Relationship between family functioning, coping styles with stress and sexual differences in pre-university students in Kashan. [MA Thesis]. Tehran: University of Tarbiat Moallem; 2001. [In Persian].
17. Sharifi K. Relationship between family functioning and psychological resiliency in students. [MA Thesis]. Isfahan: The University of Isfahan; 2002. [In Persian].

Family functioning in girls attempted to escape from home versus those with no such attempt in Isfahan city in 2006

Zargar F¹, Pourkamali T², Moradi A³, Zargar F⁴

Abstract

Aim and Background: The purpose of this study was to compare family functioning in home-escaping and non home-escaping girls in Isfahan.

Method and Materials: This was a survey executed on all 31 girls who had referred to the Isfahan Social Emergency Center (SEC) by the police and/or the court due to an attempt for escaping from home in the spring and the summer of 2006. The control group consisted of 31 university girl students studying in one of the Islamic Azad universities. Both groups were selected through convenient sampling. Bloom's Family Functioning Test (FFT) was administered to participants of both groups. Data was analyzed using ANOVA test.

Findings: The two groups showed significant differences in the mean scores of Family Cohesion, Family Sociability, External Locus of Control, Conflict, Family Idealization, Expressiveness, Democratic Family Style, Laissez-Faire Family Style and Authoritarian Family Style ($P < 0.05$).

Conclusions: Family of escaping girls are identified with characteristics such as having less family and social close relationships, a sense of inability to control events, conflictual family interactions, too hard or too soft family rules, family members' less contribution in decision making, a lower sense of pride about their own family and a lower rate of emotional and mental expressiveness.

Keywords: Family functioning, girl, escaping from home, Isfahan city

Type of article: Short Communication

Received: 21.12.2008

Accepted: 05.06.2009

1- PhD student in Clinical Psychology, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

E-mail: fatemehzargar@gmail.com

2- Training Assistant, Payam-e Noor University, Shadegan, Iran.

3- PhD Student in Psychology, The University of Isfahan, Isfahan, Iran.

4- Resident of Psychiatry, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.